

Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice: semnificații și implicații actuale

Vasile Gh. Cojocaru, Valentina Cojocaru

Vasile Gh. Cojocaru,

Valentina Cojocaru

FORMAREA CADRELOR DIDACTICE
din perspectiva profesionalizării carierei didactice:
semnificații și implicații actuale

Chișinău, 2020

Vasile Gh. Cojocaru, Valentina Cojocaru

**FORMAREA CADRELOR DIDACTICE
din perspectiva profesionalizării carierei didactice:
semnificații și implicații actuale**

Chișinău, 2020

Lucrarea a fost aprobată pentru editare prin decizia
Senatului Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă” din Chișinău,
proces-verbal nr. 2 din 01.10.2020

Lucrarea este elaborată și editată în cadrul Proiectului interinstituțional de cercetare
**„Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul
provocărilor societale”**

Referenți științifici:

Otilia Dandara, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, prorector USM

Racu Igor, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, prorector UPS „I. Creangă”

Lucrarea este un studiu monografic care abordează o problemă de maximă actualitate și importanță, precum este formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice. Lucrarea se remarcă prin integrarea conținutului teoretic-metodologic-praxiologic a domeniului examinat, specifică ideile, conceptele savanților consacrați din perspectiva prevederilor paradigmei Procesul Bologna și a Codului educației. Cercetarea vizează condițiile socio-psihopedagogice în asistarea traseului de profesionalizare a carierei didactice, prezintă criteriile și indicatorii de poziționare a activității de profesionalizare a cadrelor didactice la nivel universitar, reflectă expertizarea activității respective prin demersurile investigatorii și ameliorative realizate într-o manieră inovatoare, aplicându-se modelarea pedagogică și chestionarea pe un eșantion extins de participanți. De asemenea, sunt prezentate semnificațiile formării continue a cadrelor didactice în actualitate, sinteza problemelor și a cauzelor legate de dificultățile în domeniul respectiv, precum și soluțiile posibile de îmbunătățire.

Cojocaru, Vasile Gh.

Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice: semnificații și implicații actuale / Vasile Gh. Cojocaru, Valentina Cojocaru ; referenți științifici: Otilia Dandara, Racu Igor. – Chișinău : S. n., 2020 (Tipogr. UPS "Ion Creangă"). – 216 p. : fig., tab.

Referințe bibliogr.: p. 211-216 (97 tit.). – 100 ex.

ISBN 978-9975-46-455-0.

37.091

C 61

CUPRINS

PREFAȚĂ - O profesie mito-poetică în viziune dinamică - prof. univ., dr., Anca Dragu	5
CUVÂNT ÎNAINTE	9
1. REPERE EPISTEMOLOGICE PRIVIND FORMAREA CADRELOR DIDACTICE DIN PERSPECTIVA PROFESIONALIZĂRII CARIEREI DIDACTICE	10
1.1. Considerații conceptuale, teoretice și metodologice privind profesionalizarea carierei didactice	10
1.2. Profesionalizarea cadrelor didactice, condiție pentru ameliorarea învățământului în actualitate	31
1.3. Analiza-sinteză a dialecticii transpunerii prevederilor Codului educației în curricula universitară din perspectiva profesionalizării carierei didactice	41
1.4. Epistemologia formării inițiale a cadrelor didactice în perspectiva profesionalizării	45
1.5. Stabilirea condițiilor socio-psihipedagogice în asistarea traseului de profesionalizare a carierei didactice	54
1.6. Criterii și indicatori de poziționare a activității de profesionalizare a cadrelor didactice la nivel universitar	73
2. EXPERTIZAREA IMPLEMENTĂRII PREVEDERILOR PROCESULUI BOLOGNA, CODULUI EDUCAȚIEI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR PEDAGOGIC DIN R.MOLDOVA: DEMERSURI INVESTIGATORII ȘI AMELIORATIVE	84
2.1. Cercetare privind percepția actorilor procesului de formare inițială a cadrelor didactice asupra aplicării conceptului de profesionalizare a carierei didactice	84
2.2. Percepția cadrelor didactice debutante (1-3 ani) referitoare la gradul de satisfacere a pregătirii lor universitare din perspectiva profesionalizării carierei didactice	107
2.3. Reflecțiile studenților-pedagogi privind calitatea procesului de formare inițială profesională	112
2.4. Percepția cadrelor didactice universitare referitoare la gradul de satisfacere a implementării politicilor de formare inițială a cadrelor didactice în actualitate din perspectiva profesionalizării carierei didactice	125
3. SEMNIFICAȚIA ȘI GRADUL DE IMPORTANTĂ A LINIILOR DE ACȚIUNE ÎN FORMAREA ÎNȚĂLĂ A CADRELOR DIDACTICE ÎN ACTUALITATE DIN PERSPECTIVA AMELIORĂRII PROCESULUI DE PROFESIONALIZARE	139
3.1 Strategii de formare	140

3.2. Învățământul la distanță/e-learning	144
3.3. Curriculumul universitar/oferta curriculară	151
3.4. Mobilitatea academică	153
3.5. Modelul profesiei didactice/profilul de competență didactică	154
3.6. Sistemul de evaluare	155
3.7. Calitatea formării cadrelor didactice	156
3.8. Implicare/participare	158
3.9. Motivația învățării	159
3.10. Sistemul de management al calității	161
3.11. Creditele transferabile	162
3.12. Resursele	163
4. SINTETIZAREA PROBLEMELOR ȘI DETERMINAREA CAUZELOR LEGATE DE DIFICULTĂȚI PRIVIND FORMAREA ÎNȚIALĂ A CADRELOR DIDACTICE	167
4.1. Sinteza dificultăților în calea formării inițiale de calitate a cadrelor didactice	167
4.2. Considerații conceptuale de intensificare a procesului de formare a cadrelor didactice	169
5. FORMAREA CONTINUĂ - PREMISĂ A PROFESIONALIZĂRII CARIEREI DIDACTICE	173
5.1. Formarea continuă a cadrelor didactice: semnificații și implicații actuale	173
5.2. Competența de (auto)formare continuă	184
5.3. Formarea managerilor școlari în perspectiva profesionalizării carierei	189
CONCLUZII GENERALE	208
RECOMANDĂRI	209
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	211

O PROFESIE MITO-POETICĂ IN VIZIUNE DINAMICĂ

Prof. univ., dr., ANCA DRAGU, Universitatea „Ovidius”,
Constanța, România

Distinșii autori, **Vasile Gh. Cojocaru** și **Valentina Cojocaru**, simțind că traversăm o etapă de recuperare a valorilor, au pledat pentru responsabilizare axiologică, asumându-și necesitatea de a demonstra că, prin activitatea continuă, au militat pentru înnobilarea spiritului științific și mobilizarea către abordarea îndrăzneată a esențelor.

Transformările majore impuse societății actuale vizează, în esență, trecerea la o producție competitivă, bazată pe cunoaștere și inovare, asigurarea, în acest context, a celei mai importante competențe - *resursa umană înalt calificată*. Un asemenea rol social ce revine, prioritar, învățământului superior, s-a concretizat în misiuni declarate, ce presupun susținerea și dezvoltarea cercetării științelor fundamentale, producerea, diseminarea și utilizarea de noi informații, transferul acestora în produse inovative pentru economia cunoașterii.

Dintr-o astfel de perspectivă, lucrarea **Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice** ne relevă un înalt spirit științific, în care latura pozitivă și latura metafizică a științei au integrat constant atributele ipotetic și experimental, previzional, prospectiv, structural, constructiv și deschis pentru noi abordări.

Autorii au susținut un efort continuu de modelare a studenților orientați către profesia didactică, preocupați fiind ca efortul domniilor lor să fie similar unei construcții durabile, unei renovări metodologice, unei atitudini față de disfuncționalități socio-culturale, în vederea asigurării unei activități de învățare complexă, profundă și eficientă.

Un asemenea demers este transpus și în lucrare (**Cap. I**), traseul fiind descris de un cadru epistemologic ce conturează conceptul de *profesionalizare* a carierei didactice. Efortul de legitimare a profesiei didactice, în câmpul profesiilor sociale, tine seama, în mod necesar, de specificul activității educaționale, de complexitatea ei și de prezența unor situații a căror dimensiune este standardizabilă, dar și de situații și contexte cu o puternică dimensiune nonstandardizabilă. Multitudinea și complexitatea situațiilor conduc către înțelegerea *profesionalizării didactice* ca o redefinire a naturii competențelor care se află la baza unor practici pedagogice eficiente.

Dimensiunile profesionalizării carierei didactice sunt analizate sub aspectul surprinderii lor în prevederile **Procesului Bologna** și **Codului educației**, ca *model* taxonomic, ce definește

competența pedagogică. Dacă se înțelege competența ca o concordanță optimă între capacități și solicitările activităților specifice (ca factori normativi și factori situaționali), se remarcă constituirea acesteia într-o perioadă îndelungată de timp și ca o consecință a acțiunii dirijate din exterior, în cadrul instituției de învățământ, în care componentele acesteia se integrează, se combină, se specializează. Situată la intersecția pregătirii științifice și culturale cu aria capacității de confruntare cu probleme interpersonale, socio-epistemice, socio-afective, competența didactică joacă rolul de instrument de unificare, codificare și obiectivare a unor modele comportamentale dezirabile: stabilirea scopurilor, autoafirmarea, rezolvarea conflictelor etc.

Prin obiectivele sale, prezenta lucrare și-a propus (**Cap. II**) stabilirea măsurii în care procesul de formare universitară asigură trecerea de la organizarea externă la autoorganizarea personalității actorilor care au optat pentru cariera didactică.

Realitatea calității procesului de formare profesională din perspectiva studenților, a cadrelor didactice debutante, a cadrelor didactice universitare a scos în evidență necesitatea ameliorării acțiunii de formare inițială, fiind analizate șapte componente: **strategia, structura, sistemul, cadre didactice, valorile comune, conducere, studenți**, componente apreciate ca fiind responsabile, în calitate de factori condiționali, ai valorii profesionale. Pondere semnificativă au înregistrat factorii *Structură, Conducere, Strategie*, ceea ce conduce către ideea necesității reconstrucției și reorganizării procesului de formare.

Nevoia de reformă în acest domeniu este acută, ceea ce ne determină să ne familiarizăm și să adaptăm modele deja probate, atât în UE, cât și în SUA. Este recunoscut faptul că sistemul Comisiei Naționale de Certificare din Statele Unite este sistemul de standarde de predare cel mai dezvoltat, coerent și acceptat, din punct de vedere profesional, din lume. Încă din 1987 a fost fondat NBPTS, o organizație non-profit, non-guvernamentală, condusă de un Consiliu director format din 63 de directori, care au misiunea de a stabili standarde înalte și riguroase pentru ceea ce profesorii trebuie să știe și să fie capabili să facă, și de a dezvolta și pune în practică asemenea standarde, precum și să promoveze alte reforme educaționale. Pentru realizarea acestui scop au fost concepute mai multe etape, cele mai semnificative fiind: crearea unui organism național adecvat care să conducă și să controleze toate etapele procesului; dezvoltarea unui set de principii-nucleu care să guverneze predarea; dezvoltarea standardelor pentru fiecare domeniu de specializare; dezvoltarea evaluării bazate pe standarde; administrarea unui sistem național de certificare profesională.

Un program de dezvoltare a standardelor naționale, ținând cont de circumstanțele și tradițiile locale, ar oferi o excelentă ocazie pentru formularea unei viziuni coerente și de

substanță asupra conducerii procesului instructiv, care să ghideze activitatea de formare inițială cât și cea continuă.

Dezvoltarea curentelor pedagogice, de la Sf. Augustin, Helvetius, Rousseau, Herbart, Montessori, Decroly, Dewey, Claparede, Freinet, Durkeim etc., sesizăm ca fiind centrală problema eficienței cadrului didactic, personalitatea acestuia, raporturile sale cu elevii, integrarea în problematica vieții sociale, realizându-se fundamentarea demersului instructiv-educativ pe specificul curentelor filosofice sau psihologice de tipul celor umaniste, psihanalitice, behavioriste, constructiviste, cognitiviste.

În actualitate, așa cum autorii lucrării sesizează, cognitivismul contemporan generează în domeniul pedagogiei curentul “învățământului strategic” și a “învățământului explicit” care oferă locul cuvenit cunoștințelor a căror achiziționare (masivă) nu poate fi disociată de o sensibilizare în vederea soluționării problemelor.

Cadrelor didactice și Studenții sunt apreciați și dintr-o asemenea perspectivă, ca factori determinanți ai traseului de formare, schema reală fiind dependentă atât de sarcină, cât și de către cel care învață, exigențele profesorului fiind generate de interacțiune, de intersubiectivitate. Sunt de amintit modalități pedagogice puse în practică în vederea eficientizării acțiunii didactice: individualizarea, competiția, cooperarea. Cercetători (Johnson, Nelson, Skon), comparând progresele înregistrate, au concluzionat că dispozitivele de individualizare și contextele școlare competitive sunt mai puțin eficiente decât mediile pedagogice în care se încurajează și se susține cooperarea.

Potrivit unei asemenea orientări, instruirea își propune cultivarea unei atitudini participative, cooperarea putând deveni diversificată și eterogenă cognitiv-motivațională, cognitiv-afectivă, aptitudinal-atitudinală etc., prin provocarea unei motivații superioare: curiozitatea epistemică, interes cognitiv, atracție spre inedit etc. O astfel de cooperare globală și sinergică devine generativă, cooperarea generând noi cooperări, organizarea organizatoare devine operatorul principal al învățării care favorizează autoorganizarea, sinergia componentelor interne ale psihismului. De altfel, în lucrare, din examinarea atitudinii studenților, raportată la procesul formării profesionale, se remarcă o creștere a nivelului de conștientizare a acestora, în selectarea modalităților specifice de asimilare, de interiorizare a modelului profesiei didactice.

Metodologia de cercetare propusă de autori (**Cap. III**) a urmărit traseul celor 12 linii de acțiune determinate de Procesul Bologna și Codul Educației, urmărindu-se capacitatea subiecților investigați (rectori, prorectori, decani, șefi de catedră, cadre didactice, studenți) de a identifica factori de bază în construcția profesiei didactice. Acești factori, astfel identificați,

urmează a conduce și regla procesul formării universitare a studenților, încât ei să devină *conectori* care își dezvoltă abilitatea de a stabili numeroase relații, de a identifica posibilitatea de valorificare a tuturor condițiilor în slujba rezolvării obiectivelor educaționale; de a îndeplini rolul de *experți* care să îi facă eficienți în a oferi soluții, în a se face indispensabili; de a avea un rol *persuasiv*, inspirând încredere, forță, ascultare; să mențină *valori dezirabile* care să îi asigure o bună inserție socială.

Stabilind o ierarhie a factorilor prioritari, responsabili în formarea inițială a cadrelor didactice, conform studiului, pe poziții cheie se situează *stagiile de formare, e-learning, curriculum, mobilitatea academică, profilul de competență*, ceea ce ne atrage atenția către autoritatea științifică și abordarea sistemică, dinamică, procesuală a unui astfel de proces

În demersul concret, de programare a formării universitare, câteva direcții conceptuale apar ca necesare:

- corespondența dintre dinamica domeniilor (specializărilor) din structura universităților și tendințele actuale și de perspectivă pe plan intern și internațional privind noi calificări și noi domenii;
- adecvarea structurii și conținutului curriculumului la profilul profesiei didactice, în acord cu competențele solicitate de exercitarea, în condiții reale, a profesiei;
- asigurarea principalelor domenii de compatibilitate cu sistemele europene privind ECTS (European Credit Transfer System);
- aprecierea relației dintre succesul/insuccesul profesional și performanțele obținute de absolvenți în cursul studiilor (relevanța socială a notelor școlare).

Resimțind realitatea prezentată ca expresie a necesității de reconsiderare constructivă a procesului profesionalizării didactice (**Cap. IV, Cap. V**), autorii optează pentru două direcții de abordare: una de analiză critică a fundamentelor științifice și metodologice de profesionalizare în cariera didactică, și o alta, constructivă, de deschidere a căilor de realizare a sensurilor, prin depășirea învelișurilor empirice și abordarea potrivit unor principii cu valoare de esențializare.

Greutățile se înmulțesc cu cât ne apropiem de țintă - spune J. W. Goethe, probabil prin faptul că rezultatul, pe măsură ce se configurează, ne responsabilizează tot mai mult. În acest sens, distinșii universitari Vasile Gh. Cojocaru și Valentina Cojocaru s-au remarcat de-alungul prestigioasei cariere, dar și prin conținutul relevat în prezenta lucrare, prin a fi animați de convingerea că nimic nu poate fi mai stimulator decât participarea la un demers nobil și extrem de dificil, acela al formării și desăvârșirii spiritului uman, dăruind, fără rezervă, competență, exemplaritate, forță de influențare, militantism.

Lucrarea **Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice**, prin reconstrucția valorizatoare și interpretativă a unei asemenea teme de profesioanlizare didactică, care frământă pedagogia de-alungul timpului, ne provoacă și ne călăuzește conștiința și acțiunea în sfera concepțiilor și practicii educaționale eficiente, oferindu-ne modele referențiale teoretice și practice, direcționate spre satisfacerea principiului democratizării educației, științei, culturii, devenind, astfel, instrumente cu o uriașă putere descriminativă.

Apreciez, în mod deosebit, autorii pentru forța inteligenței și sensibilității la problematica, atât de complexă, a profesionalismului didactic, autori cărora le datorăm un conținut actual și util tuturor celor care slujesc domeniul desăvârșirii omului prin educație.

Cuvânt înainte

Evoluția educației, efectele sale, în mod esențial depinde de calitatea cadrelor didactice și manageriale din sistemul învățământului. Noile politici educaționale promovate în R.Moldova determinate de Codul educației, Strategia „Educația 2020”, prevederile Procesului Bologna, au conturat noi orizonturi în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice. Noile orientări și realități au generat o schimbare cuprinzătoare a întregii arhitecturi a învățământului superior, inclusiv cel pedagogic, dar și a sistemului de formare continuă, schimbare la care noi, autorii lucrării, am participat activ la acest proces de anvergură, Experiență semnificativă acumulată în domeniul vizat și conștiința profesională ne-au făcut să inițiem această cercetare psihopedagogică de factură cantitativă și calitativă, să realizăm *o diagnosticare a situației privind formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în actualitate*, printr-un studiu complex cu o implicare extinsă a actorilor din câmpul universitar și sistemul de formare continuă. În context, cercetarea evidențiază repere de bază conceptual-teoretice și metodologice ale problematicii vizate, dar și practici educaționale de formare/dezvoltare profesională a cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării, punându-se accentul pe *determinarea gradului de implementare a prevederilor/liniilor de acțiune a Procesului Bologna, Codului educației* în această operă de creație, asigurându-se astfel, interdependența dintre teorie și practică, *o cercetare în acțiune și reflecție în acțiune*, ceea ce conferă valoare praxiologică studiului efectuat. În această logică a cercetării s-a aplicat modelarea pedagogică și metoda anchetării pe bază de chestionare, care a permis să abordăm problematica dată dintr-o perspectivă exploratorie și să implicăm un număr mare de subiecți

(studenți, cadre didactice universitare, cadre didactice debutante, managri instituionali etc.), care prin răspunsurile lor au contribuit semnificativ la diagnosticarea și aprecierea reală a calității formării cadrelor didactice în actualitate, a dificultăților întâlnite și determinarea de propuneri, sugestii, recomandări de îmbunătățire.

Cercetarea efectuată a permis să se evidențieze *prioritățile în acțiunile de formare a cadrelor didactice în actualitate*, care specifică *nevoia redimensionării procesului de profesionalizare* cu accentul **pe strategiile de formare profesională, pe proces și rezultate**. *Acest deziderat reclamă un efort organizational comun, necesită o gândire epistemologică globalistă, viziune integratoare, abordare și acțiune sistemică, spirit creativ și atitudine profesionistă în realizarea complexă, integrală (nu fragmentară, secvențială, de suprafață...) și de calitate a prevederilor Procesului Bologna, Codului educației în acest domeniu de importanță socială.*

Autorii